

*Ткаченко П.В., здобувач,
Академія муніципального управління,
м. Київ*

ЗАСТОСУВАННЯ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ У ФІНАНСУВАННІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розглянуто необхідність впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах, джерела їх фінансового забезпечення, особливості венчурного фінансування інноваційної діяльності включаючи зарубіжний досвід, обґрунтовано доцільність розвитку в Україні венчурного підприємництва, визначено механізм формування та використання венчурного капіталу.

В статье рассмотрена необходимость внедрения инноваций на отечественных предприятиях, источники их финансового обеспечения, особенности венчурного финансирования инновационной деятельности включая зарубежный опыт, обоснованно целесообразность развития в Украине венчурного предпринимательства, определенно механизм формирования и использования венчурного капитала.

In the article the necessity of introduction of innovations is considered on domestic enterprises, sources them financial providing, including the features of the venture financing of innovative activity foreign experience, grounded expedience of development in Ukraine of venture enterprise, certainly organizationally economic mechanism of forming and use of venture capital.

Постановка проблеми. Існуючий досвід економічно розвинутих зарубіжних держав свідчить, що для забезпечення динамічного розвитку підприємства необхідно впровадження інновацій.

Нині, в умовах виходу нашої країни з фінансово-економічної кризи, підприємства, для підвищення своєї конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках збуту, мають стати на інноваційний шлях свого розвитку.

Разом з тим, для організації інноваційної діяльності, підприємство має розвивати свій внутрішній потенціал, що забезпечить йому введення у виробництво нової техніки, сучасних технологій, способів виробництва, тощо.

При цьому, здійснюючи інноваційну виробничо-фінансову діяльність, підприємство стикається з проблемами зростання витрат та збільшення свого фінансового забезпечення. Також, вкладення коштів в інновації має великий ступінь ризику та значний термін своєї окупності. Тому, проблема пошуку джерел фінансового забезпечення інноваційних підприємств є сьогодні надзвичайно актуальною.

Сьогодні, основними джерелами фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства є бюджетне фінансування та банківське кредитування. Проте, для динамічного розвитку інноваційних

підприємств цього недостатньо, а тому постає необхідність у інших фінансових інструментах.

Водночас, одним з найбільш адаптованих та ефективних механізмів залучення позабюджетних коштів до науково-технічної сфери та високотехнологічних галузей промисловості є використання венчурного капіталу. При цьому, країни з розвитим ринком венчурного фінансування, зокрема США, Великобританія, Німеччина, Японія та Нідерланди являються найбільшими експортерами високотехнологічної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам та особливостям фінансового забезпечення інноваційної діяльності, функціонування венчурного капіталу, приділяється значна увага у наукових дослідженнях вітчизняних вчених-економістів, зокрема Лапко О.О., Фугало Т.В., Поручник А.М., К. Самойлик, Ю. Каракай, В. Івченко, А. Заєць і ін. Проте, особливості та ефективність розвитку венчурного бізнесу в Україні досліджено недостатньо.

Виклад основного матеріалу. Розвиток венчурного капіталу стимулює інноваційні та інвестиційні процеси, що, у свою чергу, є чинником пришвидшення розвитку НТП. У період ринкових трансформацій економіки широке застосування механізмів венчурного фінансування у процесі реалізації інвестиційних проектів активізує інноваційну діяльність, сприяє структурній трансформації економіки, поглибленню інтеграційних процесів в економіці, створенню додаткових робочих місць. [5]

Наразі, єдиного визначення венчурного капіталу поки не існує, проте його можна охарактеризувати наступним визначенням: *венчурний капітал* - це інвестиції в новий, щойно створюваний бізнес з привабливими перспективами росту, який не має доступу до фондового ринку. У загальному вигляді його можна охарактеризувати як економічний інструмент, використовуваний для фінансування процесів створення компанії, її розвитку, її захоплення або викупу інвестором при реструктуризації власності [2].

Так, венчурні інвестори вкладають свої гроші в статутний капітал невеликих технологічно орієнтованих компаній, що мають перспективні для подальшої комерціалізації напрацювання, або надають їм кошти у вигляді середньострокового інвестиційного кредиту без якого-небудь забезпечення. Після того як профінансовані фірми виходять на траєкторію стійкого розвитку і закріплюються на ринку, їхня вартість багаторазово збільшується. За рахунок цього інвестори можуть реалізувати свій пакет акцій за ціною, що значно перевершує первісне вкладення. Таким чином, ризик, пов'язаний з венчурними інвестиціями, виправдується, якщо компанія в період, коли інвестор виступає як співвласник і партнера, доводить свою життєздатність і інвестор на «виході» (через 3-5 років) може одержати непогану винагороду. На нинішньому етапі підтримка

венчурних інвесторів не обмежується тільки наданням коштів. Вони зацікавлені в успішному розвитку своїх профінансованих дослідницьких компаній і тому надають їм сприяння в управлінні; допомагають у проведенні маркетингових заходів з метою домогтися більш ефективного виходу товарів на ринок тощо. [7]

Слід зазначити, що головною особливістю венчурного типу фінансування інноваційної діяльності є надання обігових коштів для невеликих рентабельних фірм. Також, венчурне фінансування не є універсальним механізмом, а тому не може компенсувати нестачу інших джерел фінансування науково-технічної сфери.

Світова практика виділяє декілька форм венчурного фінансування:

Стартові венчурні інвестиції - це найбільше ризикована форма вкладень, що включає передстартове (патентний захист, аналіз ринку збуту, франчайзингові договори, план підприємницької діяльності, добір менеджерів) і стартове (забезпечення початку виробничої діяльності) фінансування;

Венчурне фінансування розвитку підприємства - фінансування початкової (надання допомоги невеликим компаніям зі значним потенціалом зростання) та наступних (виділення коштів підприємствам з діючим виробництвом, яке має великий потенціал для розширення) стадій;

Фінансування окремих операцій відбувається шляхом виділення коштів на невеликий термін (наприклад, на 2 роки);

Інші форми (рятувальне, змінне фінансування, фінансування операцій, пов'язаних із виходом компанії на ринок цінних паперів).

Венчурне форма фінансування інноваційної діяльності у всьому світі реалізується через спеціалізовані венчурні фонди, які можуть об'єднувати виділені спеціально для ризикових вкладень кошти банків, великих фірм, страхових компаній, центральних та місцевих бюджетів, пенсійних фондів, приватних інвесторів та неурядових організацій, що, у свою чергу, сприяє становленню та розвитку в країні спеціалізованого сегменту високотехнологічних секторів економіки. Визначальною при цьому є роль держави, яка регулює ці процеси через відповідні положення нормативних актів і через свої органи управління.

Відповідно до проекту Закону України «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері», **венчурний інноваційний фонд** - юридична особа або об'єднання юридичних осіб і (або) громадян, створені на основі добровільних майнових внесків з метою фінансування створення та освоєння інновацій. [7]

В Україні фінансові джерела венчурного капіталу відмінні від того, що є на ринку європейського венчурного капіталу. Основними джерелами для венчурного капіталу в Україні є інституційні інвестори (ЄБРР) та закордонні бюджетні джерела. Приватні інвестори незначно представлені в Україні. [4]

Водночас, дуже складним є залучення коштів для венчурного інвестування з українських джерел. Причин цього декілька: слабкий розвиток необхідної інфраструктури, недостатнє та несприятливе законодавство, відсутність комерційного інтересу, високий ризик тощо.

Венчурні компанії та фонди мають право здійснювати фінансування інноваційних підприємств, визнаних такими відповідно Закону України від 04.07.2002 р. №40 „Про інноваційну діяльність” (зі змінами і доповненнями):

- для проведення додаткових досліджень або створення експериментальних зразків продукції перед виходом на ринок;
- новоутворених інноваційних підприємств, що не мають тривалої ринкової історії та не можуть у зв'язку з цим отримати фінансування з інших джерел;
- підприємств, установ і організацій, що мають готову інноваційну продукцію і перебувають на початковій стадії її комерційної реалізації;
- інноваційних підприємств, яким необхідні додаткові вкладення для фінансування своєї діяльності (розширення обсягів виробництва і збуту, проведення додаткових маркетингових досліджень, збільшення статутного капіталу або оборотних коштів). [7]

Проте варто мати на увазі, що при всій своїй привабливості, венчурне фінансування не є універсальним механізмом. Воно корисно у своєї конкретної “ніші” розвитку інноваційної активності підприємств і не може компенсувати нестачу інших джерел фінансування науково-технічної сфери. Це підтверджується і тим, що у більшості розвинених країн (крім США і Великобританії) питома вага венчурного капіталу в загальному обсязі інвестицій не перевищує декількох відсотків [8].

Крім того, для функціонування венчурної індустрії необхідний високий рівень розвитку промисловості, що сприймає нові розробки та наявність стійкої і гнучкої кредитно-грошової системи.

Світовий досвід свідчить, що становлення венчурної індустрії здійснюється при активній державній підтримці [1]:

Прямі заходи державного стимулювання розвитку венчурного капіталу включають конкретні механізми державної підтримки, спрямовані на збільшення пропозиції венчурного капіталу. Це прямі фінансові стимули, державні кредити і ризиковані державні інвестиції в акціонерний капітал. Такі інструменти можуть бути спрямовані як на фонди венчурного капіталу, так і безпосередньо на малі і середні інноваційні підприємства.

Непрямі заходи державної підтримки венчурного капіталу - це створення умов для розвитку підприємництва, розвиток антимонопольного регулювання, митної політики, охорони прав інтелектуальної власності в інтересах стимулювання інноваційної активності, розвиток конкурентних фондових ринків для малих і середніх підприємств, розвиток довгострокових джерел капіталу, спрощення процедури формування

фондів венчурного капіталу, стимулювання взаємодії між великими та малими підприємствами і фінансовими інститутами.

Висновки. Отже, венчурне підприємництво в Україні перебуває на початковій стадії свого розвитку та стикається зі значною кількістю нерозв'язаних проблем. Проте, воно має перспективу росту в якості джерела фінансових ресурсів, а також каталізатора подальшого розвитку інноваційного бізнесу. Для цього потрібно активізувати розвиток фондового ринку, ухвалити на законодавчому рівні Закон про венчурні компанії, а також підвищити кваліфікацію фахівців в інноваційній сфері, які б змогли забезпечити ефективне управління венчурним бізнесом [3].

Водночас, створення венчурних інноваційних фондів в Україні буде сприяти збільшенню обсягу інвестицій для реалізації інноваційних проектів промислових підприємств, збільшенню надходжень до бюджету при виконанні інноваційних проектів, ефективному використанню та розвитку національного науково-технічного потенціалу, якісно підвищить рівень менеджменту інновацій, сприятиме скороченню тривалості циклу комерціалізації технологій і впровадження результатів перспективних досліджень у виробництво, дасть новий поштовх розвитку вітчизняної науки, а також створенню нових робочих місць, що позитивно вплине на соціально-економічний розвиток України [6].

Використані джерела інформації:

1. Закон України від 18.03.2004 №1621-IV «Про державні цільові програми» №1621-IV // Електронна законодавча база Верховної Ради. - <http://www.rada.kiev.ua>
2. Гасанов С.С. Фінансовий механізм реалізації пріоритетів структурно-інноваційної трансформації національної економіки Звіт про науково-дослідну роботу К.: НДФІ, 2004 – 156 с.
3. Костак З.Р. Венчурне фінансування інноваційної діяльності // Торгівля, комерція, підприємництво. – Львів: ЛКА, 2009. - №10.
4. Маліцький Б.А., Попович О.С., Соловйов В.П., Єгоров І.Ю., Булкін І.О., Шокун Т.В. Раціональне фінансування науки як передумова розбудови знанневого суспільства в Україні.- Київ: Фенікс, 2004. - с.32.
5. Микитюк О.П. Особливості венчурного фінансування в Україні // Фінанси України – Київ: 2005. - №8
6. Пояснювальна записка до проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення Українського венчурного інноваційного фонду» від 02.03.2006 р. // Електронна законотворча база Верховної Ради. - <http://gska2.rada.gov.ua>
7. Проекту Закону України «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері» від 30.11.2007 р. // Електронна законотворча база Верховної Ради. - <http://gska2.rada.gov.ua>
8. Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України / Матеріали науково-практичної конференції.- Київ: НТУУ “КПІ”, 2003.- 434 с.
